

Cetățeni inteligenți și administrație inteligentă între drepturi și responsabilități

Mihaela STĂNCIULESCU,

Dr., Consilier Biroul teritorial Pitești al Instituției Avocatul Poporului

mihaela.stanciulescu@avp.ro; nanu.mihaela@gmail.com

Abstract

*Lucrarea de față își propune să prezinte o analiză a stadiului de îndeplinire a obligațiilor statului în dezvoltarea inteligentă a sistemelor publice ale autorităților locale, a competențelor cetățenilor precum și a modului în care sunt cunoscute și respectate drepturile fundamentale în procesul de elaborare și implementare a strategiilor de digitalizare locală. Dezvoltarea sustenabilă și inteligentă a României are nevoie de modele teoretice dar și de bune practici în care să fie valorificată respectarea drepturilor și libertăților fundamentale. Sectorul public, serviciile administrației publice locale trebuie să se dezvolte și să se modernizeze pentru o funcționare inteligentă și **digitală în folosul cetățenilor și cu susținerea lor**. Transformarea digitală prin debirocratizare și cu parcurgerea pașilor specifici – digitizarea (cu obținerea de date) și digitalizarea trebuie să aibă în vedere și garantarea drepturilor și libertăților constituționale. **Respectarea legislației în materie de drepturi și libertăți** în procesul de obținere a statutului de oraș inteligent reprezintă un drept și o responsabilitate, în egală măsură, pentru cetățeni și decidenți. Identificarea și adoptarea politicilor, metodologiilor și practicilor de dezvoltare a sistemelor publice în perspectiva orașelor inteligente trebuie să încorporeze armonios legislația, tehnologia, predictibilitatea, fezabilitatea și acceptarea de către cetățean ca punct final în curba unui nivel de așteptare realist. Este obligația statului să-și educe cetățenii și companiile cu privire la beneficiile oferite de tehnologia informației și de serviciile publice electronice, să elaboreze planuri naționale pentru dezvoltarea competențelor digitale ale cetățenilor dar și în cadrul administrației publice, să elaboreze și să implementeze măsurile de reglementare, supraveghere și control ale procesului de digitalizare cu respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor săi. În acest sens vor fi prezentate două studii de caz și mijloacele de punere în aplicare, de către două primării urbane, a strategiilor locale de digitalizare pentru optimizarea interconectării dintre cetățean și serviciile publice.*

Cuvinte cheie: *obligația statului, competențe digitale, măsuri de reglementare, supraveghere, control.*

Dezvoltarea serviciilor administrației publice prin tehnologii smart interactive cu cetățenii este esențială sub mai multe aspecte: elimină subiectivismul funcționarilor; scurtează timpul de soluționare a petițiilor; permite rezolvarea acestora într-un program flexibil, conform disponibilității de timp a cetățeanului; facilitează interconectarea „ghișeelor”, în sensul că solicitări dintre cele mai diverse pot fi accesate printr-o singură aplicație; instaurează „corupția zero”. Nu în ultimul rând, un asemenea sistem mobilizează cetățenii în a fi pro-activi pentru actualizarea și utilizarea propriilor cunoștințe de IT.

Dintr-un subiect de SF, cum părea acum câteva decenii, obiectivul *orașul inteligent* devine în zilele noastre o nouă paradigmă de organizare a serviciilor publice și o necesitate care condiționează dezvoltarea economică și socială a comunității. Întregul proces se află la intersecția a două realități: pe de o parte, cerințele autorităților s-au diversificat și exigențele cetățenilor față de acestea au crescut. Pe de altă parte, perfecționarea tehnologiilor IT a dus la simplificarea lor, permițând un acces tot mai larg și, implicit, adoptarea unor noi proceduri de comunicare între stat și cetățean.

Portofoliul tehnologiilor smart cu aplicabilitate în practica operațiunilor administrative s-a diversificat tot mai mult, fiind accesibile, practic, în orice localitate urbană, sub aspectul costurilor și al adecvării la necesitățile comunității. Dezvoltarea smart a comunității poate prinde viață prin identificarea nodurilor disfuncționale ale birocrăției, prin dimensionarea rațională a procedurilor administrative firești funcționării unui oraș și prin voința politică de a diminua substanțial dependența cetățeanului de capriciile ghișeelor.

Orașul smart presupune cunoașterea profundă a realităților din comunitate și voința eliberată de „branduire politică” de a instaura o nouă relație între cetățeni și autorități printr-o comunicare promptă și exhaustivă. Este mijlocul prin care se pot asigura accesul și contribuția cetățeanului la politicile locale, implicarea acestuia în deciziile autorității locale, consultarea lui privind constituirea și cheltuirea bugetului local pentru nevoile reale ale comunității.

Soluțiile pentru orașul inteligent se bazează în primul rând pe garantarea drepturilor și conștientizarea responsabilităților cetățenilor și pe înțelegerea a ceea ce înseamnă democrația participativă. Marea virtute a tehnologiilor smart constă în aceea că permit reșezarea cetățeanului în axul deciziilor administrative. Restul sunt efecte: deschiderea neîngrădită a dialogului dintre autorități și cetățean, identificarea unor direcții consensualizate și realizarea unor programe predictibile de dezvoltare locală.

1. Dacă lege nu e, nimic nu e

Tehnologiile smart mai au un efect: răpesc birocrăției administrative „pixul” unor decizii arbitrare sau lăsate la voința bunului plac. De exemplu, faimoasele „avize” cerute fără conținere de la tot felul de autorități pentru a i se elibera unui cetățean o autorizație de construcție sunt un fel brici în labele maimuței. Or, accesarea informațiilor respective *in cloud* ar lipsi autoritatea publică de sentimentul că „autoritate” înseamnă a-l domina pe cetățean și nu a fi în slujba lui.

Această realitate conduce spre truismul că nimic nu se va face de la sine în materia „smartificării” oporțiunilor administrative dacă nu se va realiza un cadru legislativ imperativ și sancționatoriu.

În prezent, cadrul intern de reglementare în domeniu este vag și insuficient, mai degrabă opțional și facultativ decât, riguros și imperativ. Tehnologiile smart figurează mai des în diverse programe electorale și promisiuni politice, nicidecum în setul de obligații de serviciu ori în fișa postului a decidenților pe plan local. Aici nu este vorba despre o lipsă de alonjă vizionară din partea autorităților, ci de rețineri interesate în a aborda o astfel de construcție indispensabilă pentru viitorul unei țări, care riscă să rămână deconectată de la rețeaua globală a tehnologiei inteligente, cu toate implicațiile acestei autoexcluderi.

Tendența lumii civilizate spre asimilarea tehnologiilor smart în spațiul public este evidentă. Fenomenul este de neoprit. Avantajele sunt recunoscute anonim. Problema este doar a vitezei fiecărei comunități de a se integra în acest ritm. Nici țara noastră nu duce lipsă de tot felul de strategii naționale, „studii de fezabilitate” ori foi de parcurs la nivel local sau național, dar trecerea la acțiuni concrete este sporadică și aleatorie. Reglementările în materie sunt insuficiente și lipsite de predictibilitate. Iată câteva exemple.

Prin Ordinul 2276/2020-2276/6152 al Ministrului Educației, privind acordarea burselor “Eugen Ionescu” în anul universitar 2020-2021, publicat în Monitorul Oficial nr. 18 din 01.08.2021, doar trei universități din România și anume Universitatea “Alexandru Ioan Cuza” și Universitatea “Asachi” din Iași prin Facultatea de Administrare a Afacerilor, respectiv Facultatea de Construcții și Instalații și Universitatea Tehnică de Construcții București prin Facultatea de Inginerie a Instalațiilor oferă burse în domeniile: *smart society, smart cities*.

Prin adoptarea Deciziei 2010/40/UE a Parlamentului European și a Consiliului privind cadrul pentru implementarea sistemelor inteligente de transport în domeniul transportului rutier și pentru interfețele cu alte moduri de transport, publicată în Jurnalul Oficial 39L din 16.02.2016, Comisia Europeană a invitat organizațiile de standardizare europene (OSE) să elaboreze standardele necesare pentru implementarea și utilizarea operațională a STI (sistemul de transport inteligent) în condiții de interoperabilitate, compatibilitate și continuitate.

Directiva 2010/40/UE stabilește necesitatea unor interfețe urban-interurban care să permită interoperabilitatea și continuitatea serviciilor de transport indiferent de rețele și de frontiere. Zonele urbane sunt identificate drept “zone prioritare” opționale pentru punerea în aplicare unor servicii de informare în timp real cu privire la trafic. Primii și ultimii kilometri de drum ai persoanelor care călătoresc au loc de obicei în zone urbane și, prin urmare, aceste informații sunt esențiale pentru furnizarea la nivelul UE a unor servicii de informare cu privire la călătoriile multimodale care să contribuie la o mobilitate fără sincope.

În cadrul obiectivelor stabilite de această Directivă, cerințele de creștere a eficienței și siguranței mobilității urbane iar acestea au fost incluse într-un pachet de recomandări numit “Pachetul privind mobilitatea urbană”, adoptat în anul 2013 și care include domenii precum logistica urbană, reglementările privind accesul în zonele urbane și taxarea utilizatorilor căilor rutiere, implementarea coordonată a sistemelor inteligente de transport urbane și siguranța rutieră în zonele urbane.

În ceea ce privește interesul autorităților locale pentru dezvoltarea și implementarea unor proiecte inteligente, ar fi necesar un studiu privind experiențele izolate de implementare a tehnologiilor smart conform unor hotărâri dedicate ale consiliilor locale, care să fi integrat cu succes conceptul de mobilitate urbană durabilă și să-l fi dezvoltat pentru comunitățile locale.

Planificarea mobilității – un termen care trebuie bine definit - reprezintă un element cheie al dezvoltării durabile și una dintre cele mai importante provocări ale orașelor de astăzi.

Punctul de vedere al comunității trebuie aflat și valorificat înainte de a începe implementarea unui proiect *citymobile net* (aplicație de mobilitate urbană) pentru că este vorba despre calitatea vieții în comunitate iar strategia de mobilitate urbană. Spre deosebire de abordările tradiționale de planificare a transporturilor, noul concept pune un accent deosebit pe implicarea cetățenilor și a tuturor părților, pe coordonarea poliștilor între sectoare (transport, utilizarea terenurilor, mediu, dezvoltare economică, poliști sociale, sănătate, siguranță etc.), între diferitele niveluri de autoritate și între autoritățile învecinate. Planurile sustenabile de mobilitate urbană necesită o viziune pe termen lung și sustenabilă pentru o zonă urbană și care să țină cont de costurile și beneficiile societale mai extinse, cu scopul de a "internaliza costurile" și a sublinia importanța evaluării³² este însoțită de o diversitate de provocări și nevoi specifice locale. Reacția comunității ulterior aplicării măsurilor alterează calitatea realității dintre autoritate și cetățean, pune la îndoială buna credință a factorilor decidenți și riscă să compromită implicarea și portofoliul de idei sau soluții care ar fi putut veni din partea comunității locale.

Hotărârea nr. 81/2017 pentru modificarea și completarea Strategiei naționale de cercetare, dezvoltare și inovare 2014-2020, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.929/2014 publicată în Monitorul Oficial nr. 155/02.03.2017 reglementează, printre altele, participarea României la procesul european de cercetare, dezvoltare și inovare prin asumarea rolului de lider sau de actor important la diferite infrastructuri de cercetare. Reglementarea își propune să stimuleze concentrările tehnologice (*clustere*) interdisciplinare prin susținerea mai multor specializări inteligente, subordonate conceptului de *oraș inteligent*. Astfel de soluții de infrastructuri integrate pentru nevoile populației în aglomerări urbane condiționează participarea țării noastre „la dezvoltarea conceptuală, construcția și operarea unor infrastructuri de cercetare europene, în condițiile în care comunitatea științifică și tehnologică națională exprimă poziții clare în acest sens și există masa critică necesară unei poziții importante în acea infrastructură”. Hotărârea citată menționează existența unor astfel de proiecte, unele emergente, cuprinse în documente strategice naționale sau europene, cum sunt foaia de parcurs (*roadmap*) pentru infrastructuri de cercetare ESFRI (European Strategy Forum on Research Infrastructures) sau cea națională elaborată în coordonarea CRIC (Comitetul Român pentru Infrastructuri de Cercetare), sau cele menționate explicit în Programul de guvernare de la acea dată.

³² https://www.eltis.org/sites/default/files/BUMP_Guidelines_RO.pdf, consultat la 02.12.2021

2. Legiferarea este un hub al paradoxurilor

În preambulul Strategiei naționale de cercetare, dezvoltare și inovare 2014-2020 se consideră că, „juducând după standardele internaționale, dar și după nevoile interne, România nu are destui cercetători. Lipsște masa critică de resurse umane pentru dezvoltarea unor domenii promițătoare și, în mod special, pentru cercetarea și inovarea interdisciplinară.

Numărul de cercetători din mediul de afaceri este în scădere, iar marile companii cu filiale în România se arată reticente în privința dezvoltării unor centre locale de cercetare și a încadrării activităților specifice ca activități de cercetare-dezvoltare. Mobilitatea intra- și intersectorială este limitată, având un impact nedorit asupra circulației cunoștințelor tehnice și inovării. Accesul sectorului privat la infrastructurile publice de cercetare este dificil, serviciile oferite sunt limitate și, în consecință, gradul de utilizare al acestor instalații este scăzut”.

Recunoscându-se subdimensionarea sectorului de cercetare-dezvoltare din țară, Strategia amintită consideră că principala cauză a acestei realități o reprezintă finanțarea redusă. În cifre absolute, în România se cheltuiește pentru cercetare și dezvoltare, pe cap de locuitor, de aproape 20 de ori mai puțin decât media europeană. Pe de altă parte, „cererea de cercetare și dezvoltare este scăzută, nu este stimulată suficient și nici nu stimulează suficient alte sectoare economice”. Concluzia: „Sectorul CD se dovedește slab conectat, atât cu mediul de afaceri, cât și cu publicul în general. În aceste condiții, inovarea nu reprezintă un factor central al dezvoltării economice și sociale în România”.

Statul se dovedește un partener slab în domeniul cercetării și dezvoltării, lipsit de viziune și fără alocări de resurse financiare care să pună în valoare beneficiile tehnologiei smart, lăsând responsabilitatea adoptării acesteia pe mediul de afaceri și comunitățile locale.

Există, însă, destule acte normative adoptate mai mult pentru conformarea cu indicațiile de la Bruxelles, fără să existe o „chimie” cu necesitățile interne. În materie de legiferare, suntem un hub al paradoxurilor. Un exemplu îl reprezintă Ordonanța de urgență 88/2020 privind acordarea unui sprijin financiar pentru pregătirea portofoliului de proiecte considerate prioritare pentru perioada 2021-2027, care să fie propuse spre finanțare din fonduri europene prin Programul operațional Asistență tehnică 2014-2020 și Programul operațional Infrastructură mare 2014-2020 care țintesc, printre altele, domeniul de specializare în tehnologiile inteligente.

Ordonanța de urgență nr. 156/2020 privind unele măsuri pentru susținerea dezvoltării teritoriale a localităților urbane și rurale din România prevede că unitățile administrativ-teritoriale urbane, respectiv municipiile, sectoarele municipiului București și orașele care au în structura administrativ-teritorială sate aparținătoare, pot include în aria lor teritorială astfel extinsă o serie de soluții de tip inteligent, denumit *smart village* și oraș inteligent, denumit *smart city*, care să fie finanțate din fondurile europene nerambursabile, alocate țării noastre pentru perioada 2021-2027,

Statului și autorităților locale le revine obligația să pună la dispoziție instrumentele legale și juridice care să faciliteze accesul și implementarea tehnologiilor informaționale, stimulând – sau/și obligând – comunitățile locale să urgenceze tranziția spre funcționarea în sistem smart.

3. Informația e putere; cum va fi folosită?

Tot ceea ce ține de responsabilitatea administrației locale și bunul mers al comunității – transport, sănătate, educație, comunicații, servicii – are nevoie de cunoaștere și funcționalitate, dar și de identificare a disfuncțiilor, pentru a interveni în eliminarea și prevenirea lor. Îndeosebi comunitățile urbane au nevoie și trebuie să folosească, pe cât posibil, toate facilitățile tehnologiilor smart, inclusiv sau mai ales în beneficiul grupurilor vulnerabile. În acest scop, este obligatoriu ca platforma juridică a implementării mijloacelor și soluțiilor practice de folosire a tehnologiei smart să garanteze drepturile fundamentale pentru fiecare cetățean. *Smart cities* reprezintă un cadru care trebuie să garanteze libertatea și drepturile individuale, oferind fiecărui membru al comunității respective certitudinea că viața lui personală este protejată de orice intruziune sau supraveghere neautorizată.

Fundamentul oricărei aplicații *smart* îl constituie respectarea demnității umane, a drepturilor și libertăților cetățenești, indiferent de natura serviciilor publice bazate pe tehnologia inteligentă. De respectarea acestei condiții fundamentale depinde participarea cetățenilor la procesul decizional al autorităților locale, ca și încrederea lor în utilitatea noilor tehnologii. Ca să dezvolti un oraș inteligent funcțional este nevoie să-l faci pe cetățean să înțeleagă, să se simtă și să se comporte ca un prtener de încredere, ascultat și respectat

Democrația participativă este la fel de importantă ca și facilitarea mobilității urbane prin tehnologia inteligentă, dezvoltată mai ales în funcție de nevoile în plan local, și, acolo, unde se impune, cu conexiuni la nivel național. Totul ar putea începe cu pași simpli, ca de pildă cum s-ar putea să asigura conectarea la energie inteligentă a unui cartier sau cum se pot dezvolta serviciile smart delivery în plan local.

În toate cazurile, provocarea constantă a implementării oricărei soluții administrative de tip smart o constituie cunoașterea de către autoritatea locală și cetățean a responsabilităților reciproce și respectarea drepturilor și libertăților cetățenești.

4. Smart presupune înțelepciune colectivă

Smart cities înseamnă mult mai mult decât colectarea de date de către serviciile administrației publice locale ori de aplicațiile introduse în mecanismul electoral. Unul dintre cele mai importante drepturi cetățenești este prevăzut la art. 36 din Constituție care garantează dreptul la vot și, prin asta, consfințește puterea suverană a cetățenilor. Deținerea acestei puteri legitime și fundamentale este, obligatoriu, însoțită responsabilitatea civică. Acest lucru înseamnă că este esențial să votăm foarte bine informați și „să facem distincția între promisiunile de campanie, platformele program și lucrurile care pot fi realizate și sunt impotante pentru noi”³³. Conceptualizarea și implementarea *smart cities* sunt importante pentru fiecare cetățean care se va afla, tot mai aproape, de provocarea *smart citizen*.

³³https://romaniansmartcity.ro/wp-content/uploads/2020/09/Ghidul_Alega%CC%86torului_Smart_2020_Asociat%CC%A6ia-Roma%CC%82na%CC%86-pentru-Smart-City.pdf consultat la 02.12.2021

Pentru dezvoltarea noilor politici locale există „smart paliere” foarte generoase, precum conectarea la sursele de energie electrică sau problematica persoanelor vârstnice singure.

Chestiunea îmbătrânirii populației ar trebui să devină preocupantă pentru societate, inclusiv prin proiectarea și consolidarea unor modalități de acces a persoanelor vârstnice la diferite servicii și chiar posibila lor interconectare prin tehnologia inteligentă. Acest tip de provocări fac parte din perspectiva dezvoltării orașelor inteligente în viitorul apropiat.

Inteligența orașelor este dată de nivelul atins în aplicarea tehnologiilor smart, nu doar în administrația locală, ci și în uzul nemijlocit al cetățenilor, conform propriilor nevoi.

Noțiunea de oraș inteligent/„smart” sau în traducere liberă “oraș isteț” nivelul de înțelegere colectivă a comunității, administrativă și cetățenească.

În tentativa aplicării tehnologiilor smart, fiecare oraș se confruntă cu dificultatea de găsi un jus echilibru între respectarea demnității umane, a drepturilor cetățenești, pe de o parte, și facilitarea accesului la servicii de bună calitate, cu tehnologii performanțe, pe de altă parte.

Problema este sensibilă cu atât mai mult cu cât o parte dintre datele colectate la nivel local se centralizează și au relevanță la nivel național. Este vorba îndeosebi despre date relative la proprietățile mobiliare și imobiliare, la bunurile supuse taxelor și impozitării locale. Posibilitatea de a se achita taxe și impozite de pe telefoanele mobile individuale ridică întrebări despre cum se gestionează aceste date cu caracter personal în deplină siguranță și cum se folosesc aceste date în conexiune cu datele guvernamentale.

Aceste aspecte sunt reale provocări pentru că posibilitatea de a colecta un volum atât de mare de date trebuie corelată cu garantarea protecției lor. Măsurile și instrumentele tehnologiei inteligente ar trebui să includă proceduri la fel de smart care să garanteze drepturile constituționale în materie de protecție a datelor personale.

Este faimoasă, din acest punct de vedere, o știre mai veche din presa americană: “Este mai puțin vizibilă știrea în care robotul de la Boston Dynamic a salvat ostaticii decât știrea în care vocea și comportamentul unei persoane au fost simulate până la perfecțiune și folosite într-un proces penal”³⁴.

Sensibilitatea problemei s-a evidențiat și în perioada pandemiei. Societatea românească este segregată prin procedura de a condiționa accesul în diferite arii publice de scanarea codurilor QR ale certificatelor verzi. Prinde tot mai multă notorietate opinia că respectiva scanare este, de fapt, o procedură mascată și ilegală de acces la date cu caracter personal.

Asaltul general al instrumentelor tehnologiei smart are nevoie de reguli și principii de bază care să garanteze că ele funcționează în beneficiul social și în condiții de siguranță cu respectarea dreptului la viață privată și a demnității umane, că oferă fiabilitate și deplină transparență, respectă confidențialitatea, valorile și principiile eticii relațiilor sociale.

³⁴ Claudiu Marin DRĂGUȘIN, *Stadiul actual al eticii în domeniul inteligenței artificiale*, Revista Dreptul nr. 3, 2020

5. Cerințele utilizării tehnologiilor smart

Uniunea Europeană a comunicat la 8 aprilie 2019 o viziune proprie în materie de etică în folosirea inteligenței artificiale. Pentru utilizarea acestei tehnologii, sunt enunțate mai multe cerințe, pe mai multe direcții: a) implicare și supraveghere umană: sistemele de inteligență artificială ar trebui să faciliteze existența unor societăți echitabile prin sprijinirea implicării factorului uman și a respectării drepturilor fundamentale, fără să reducă, să limiteze sau să compromită autonomia umană; b) robustețe și siguranță: o inteligență artificială în care putem avea încredere presupune ca algoritmi să fie siguri, fiabili și suficient de solizi pentru a face față erorilor sau consecvențelor de pe parcursul întregului ciclu de viață al sistemelor de inteligență artificială; c) respectarea vieții private și guvernarea datelor: cetățenii ar trebui să dețină controlul deplin asupra propriilor date, care să nu fie utilizate în scopuri prejudiciabile sau discriminatorii; d) transparență: ar trebui asigurată trasabilitatea sistemelor de inteligență artificială; e) diversitate, nediscriminare și echitate: sistemele de inteligență artificială ar trebui să țină seama de întreaga gamă de abilități, competențe și cerințe din partea factorului uman și să asigure accesibilitatea; f) bunăstare societală și de mediu: sistemele de inteligență artificială ar trebui utilizate pentru a accelera schimbările sociale pozitive și pentru a favoriza dezvoltarea durabilă și responsabilitatea ecologică; responsabilitate: ar trebui instituite mecanisme care să asigure responsabilitatea și răspunderea sistemelor de inteligență artificială și a acțiunilor acestora³⁵.

Respectarea unor astfel de cerințe și principii contribuie la identificarea, dezvoltarea și implementarea celor mai bune politici sociale. Puse la dispoziția resurselor umane implicate în acest proces devine o adevărată provocare să fie folosite pentru dezvoltarea celor mai oportune și eficiente soluții smart. Interfața este asigurată de computere și device-uri smart care sunt operate de oameni. Ce se întâmplă, însă, când această aparatură eșuează, se defectează iar datele colectate în memoria lor sunt expuse pierderii, ștergerii irecuperabile? Iată de ce sustenabilitatea acestora devine o chestiune de importanță majoră.

Ritmul în care progresează tehnologiile smart a făcut posibilă apariția computerelor cuantice, care vor interfera în criptografia monedelor virtuale. Universul construit în aceste coordonate virtuale se anunță copleșitor pentru multă lume: „Criptomonedele au potențialul de a schimba finanțele, eliminând intermediarii și aducând conturi către milioane de persoane nebancale din întreaga lume. La rândul lor, calculatoarele cuantice ar putea schimba modul în care produsele farmaceutice și materialele sunt proiectate prin puterea lor extraordinară de procesare. Însă avem o problemă: tehnologia blockchain care alimentează criptomonedele ar putea deveni vulnerabilă la atacuri sofisticate și la tranzacții falsificate, dacă acest calcul cuantic se maturizează mai repede decât eforturile de a face bani digitali. Criptomonedele sunt securizate de o tehnologie numită blockchain, criptografie cu cheie publică. Sistemul este omniprezent. Vă protejează achizițiile online și bruiază comunicațiile pentru oricine altcineva decât destinatarul vizat. Tehnologia funcționează combinând o cheie publică, una pe care oricine o poate vedea, cu o

³⁵ Idem³

cheie privată. Dacă progresul actual continuă, computerele cuantice vor putea sparge criptografia cu cheie publică, creând o potențială amenințare extrem de serioasă pentru lumea crypto, unde unele valutesunt evaluate la sute de miliarde de dolari. În cazul în care criptarea este întreruptă, atacatorii pot uzurpa identitatea proprietarilor legitimi ai criptomonedelor, ai NFT -urilor sau ai altor active digitale”³⁶.

În fața unor asemenea provocări, o importanță deosebită capătă ceea ce s-ar putea numi siguranța juridică a diverselor aplicații tehnologice. „Preocuparea pentru asigurarea securității juridice este de actualitate în România, în condițiile creșterii cantitative a legislației, determinată de creșterea complexității dreptului, ca urmare a dezvoltării noilor surse de drept, mai ales a celor comunitare și internaționale, precum și a evoluției societății, a apariției unor noi domenii de reglementare. (...) Altfel spus, în activitatea de legiferare este asigurată calitatea legii, în sensul de conformitate a acesteia cu principiul preeminenței dreptului și cu cel al securității juridice, în cel mai larg sens al său? Jurisprudența Curții Constituționale și a Curții Europene a Drepturilor Omului, marcată în ultimii ani de tot mai frecventa invocare a cerințelor referitoare la accesibilitatea și previzibilitatea legii, poate constitui un răspuns la această întrebare și, totodată, un semnal cu privire la necesitatea luării de măsuri pentru remedierea unor deficiențe ce afectează din ce în ce mai profund sistemul juridic românesc și, implicit, existența statului de drept. (...) Importanța respectării principiul securității juridice pentru existența statului de drept impune o mai mare atenție acordată calității legii. Ca urmare, chiar dacă creșterea exponențială a numărului de acte normative și a complexității acestora poate fi justificată prin factori de natură istorică, sociologică, politică, economică, este necesar un efort de disciplinare a excesului normativ și de supunere a normelor edictate rigorilor securității juridice. Este vorba de un efort care privește legiuitorul - primar sau delegat, și care presupune diagnosticarea problemelor, identificarea de remedii adecvate, în sensul organizării activității de legiferare prin fundamentarea riguroasă a acesteia pe principiile tehnicii legislative și a creșterii accesibilității și previzibilității normelor juridice”³⁷.

Aspectele evocate mai sus demonstrează că sunt motive suficient de solide pentru care conceptul *smart cities* nu trebuie să rămână deasupra cetățenilor, ca un sistem misterios butonat de „aleșii” sau „numiții” regimului politic respectiv, ci trebuie să devină, pentru stat, un subiect de trecere spre modalități novatoare pentru viața comunității și în relațiile dintre cetățen și autorități, în care prioritatea o are cel dintâi. Specialiștii consideră că trecerea optimă este aceea pe segmente mici, în domenii de activitate aflate în legătură cât mai directă cu cetățeanul, astfel încât monitorizarea noilor proceduri să poată firealizată cât mai ușor. Este rațional și practic să se avanseze în pași etapizați și pe arii restrânse astfel încât, o dată ajunși la un model cât mai bine funcțional să poată deveni aplicabil la nivel regional sau național, cu un risc cât mai redus de apariție a unor erori. Digitalizarea la nivelul

³⁶Cryptocurrency faces a quantum computing problem - CNET consultat la 02.12.2021 și <https://www.digi24.ro/stiri/sci-tech/lumea-digitala/doua-tehnologii-sunt-aproape-sa-schimbe-lumea-dar-ar-putea-intra-in-confruntare-directa-1734609>

³⁷ <https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2021/01/predescu.pdf> consultat la 02.12.2021

localităților/orașelor mici este un obiectiv fezabil pentru că va permite testarea și adaptarea procedurilor smart la o scară mai redusă, înainte de generalizarea lor la nivel, comunitar sau regional.

6. Studiul de caz al pandemiei

Societățile cu adevărat democratice sunt capabile să avanseze soluții de dezvoltare și optimizare a relațiilor dintre cetățeni și autorități. Pentru asta este nevoie de municipalități puternice, de autorități locale cu voință de înnoire și de o reală autonomie locală.

Aplicarea politicilor de sănătate publică decise la nivel central și implementate la nivel local în condițiile pandemiei, cu precădere în ceea ce privește accesul școlărilor și dascălilor la rețeaua internet pentru desfășurarea învățământului on line, au dezvoltat destule lacune în derularea acestei forme în premieră a procesului didactic. Instrumentele de acces disponibile și device-urile folosite au semnalat mari diferențe între orașe, între comune sau între orașe și comune. Or, astfel de diferențe generează consecințe iremediabile pentru pregătirea și dezvoltarea personală a fiecărui copil sau adolescent din acele localități nepregătite pentru acest examen al modernității informatice. A fost o primă lecție din care e nevoie să învățăm că înainte de a trece la o conceptualizare mai sofisticată a orașelor smart un bun început în sistemul de dezvoltare al unei comunități smart ar fi efortul grabnic de a reorganiza/reconstrui structura funcțională a școlilor aflate sub autoritatea consiliilor locale astfel încât ele să devină eficiente în situații care impun învățământul on line. Statul trebuie să rămână responsabil pentru asigurarea infrastructurii necesare, inclusiv în parteneriat cu companiile private din domeniul tehnologiei digitale.

Câte dintre companiile private din România sunt dispuse să ofere soluții pentru orașele inteligente? Sau soluțiile trebuie să vină din partea societății, iar statul să asigure hub-ul pentru conectare și implementare? Comunitatea smart nu se realizează și nu se reduce la achiziționarea de produse inovatoare. Este nevoie de mult mai mult. Cei trei actori – autoritățile locale, companiile implicate în guvernanta corporativă și cetățenii trebuie să găsească mijloace de a lucra împreună, pentru identificarea celor mai bune soluții inovatoare, care pot fi deopotrivă de utile tuturor. Dacă statul nu va fi partener cu cetățenii și companiile de profil, soluțiile obținute și/sau achiziționate nu vor fi compatibile cu drepturile și libertățile noastre ci vor intra în linie cu interesele unora sau altora, în detrimentul proiectului smart cities fără să servească intereselor reale ale societății, ale oamenilor. Smart Cities trebuie să servească intereselor oamenilor și nicidecum să confere mai multă putere în mâna autorităților, care ar deveni mai capabile să monitorizeze îndeaproape pe cetățeni. **Smart Cities este pentru cetățeni și nu împotriva lor!** Trebuie să fim împreună pentru dezvoltarea civilă a acestui concept și pentru garantarea drepturilor și libertăților cetățenești la punerea lui în aplicare. Este nevoie ca autoritățile locale să identifice soluții legale iar statul să asigure suportul legislativ și competițional.

References

- [1] Basu, A. (2018), People make a city smart. Smart Cities and Regional Development (SCRD) Journal, [S.l.], volumul 2, nr. 1, pp. 39-46, ISSN 2537-3803, <http://scrd.eu/index.php/scrd/article/view/25>.
- [2] Drăgușin, C. M. *Stadiul actual al eticii în domeniul inteligenței artificiale*, Revista Dreptul nr. 3, 2020
- [3] Iancu, G. Unele aspecte referitoare la interpretarea Constituției în jurisprudența Curții Constituționale, „Revista de Drept public” nr. 2/2008.
- [4] Muraru, I; Tănăsescu, E, S, Drept constituțional și instituții politice, Vol. I, Editura C. H. Beck, București, 2008.
- [5] Noveck, S. B. (2015), Smart Citizens, Smarter State: The Technologies of Expertise and the Future of Government, Harvard University Press.
- [6] Predescu, I, Safta, M, Principiul securității juridice, fundament al statului de drept, „Buletinul Curții Constituționale” nr. 1/2009.
- [7] Townsend A. (2014), Smart Cities, Big data, Civic Hackers, and the Quest for a New Utopia, W.W. Norton, New York.
- [8] Vrabie C., (2016), Elemente de E-Guvernare [Elements of EGovernment], Editura Pro Universitaria, București.
- [9] Vrabie C., (2017), Your freedom starts where my privacy ends, Smart cities Proceedings, Editura Pro Universitaria, București.
- [10] Cryptocurrency faces a quantum computing problem - CNET consultat la 02.12.2021.
- [11] <https://www.digi24.ro/stiri/sci-tech/lumea-digitala/doua-tehnologii-sunt-aproape-sa-schimbe-lumea-dar-ar-putea-intra-in-confruntare-directa-1734609> consultat la 02.12.2021.
- [12] <https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2021/01/predescu.pdf> consultat la 02.12.2021
- [13] (13) https://romaniansmartcity.ro/wp-content/uploads/2020/09/Ghidul_Alega%CC%86torului_Smart_2020_Asociat%CC%A6ia-Roma%CC%82na%CC%86-pentru-Smart-City.pdf consultat la 02.12.2021.
- [14] https://www.eltis.org/sites/default/files/BUMP_Guidelines_RO.pdf, consultat la 02.12.2021.